

УДК 004.774.6 БЛОГ:021

Ірина Терещенко,

мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

БІБЛІОТЕЧНІ ПРОДУКТИ ТА ПОСЛУГИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

У статті розглядаються розвиток та перспективи поширення сучасних бібліотечних продуктів й послуг у соціальних медіа – блогах та соціальних мережах, розкриваються переваги впровадження сучасними бібліотечними установами новітніх інформаційних технологій з метою вдосконалення взаємодії з користувачами.

Ключові слова: соціальні медіа, бібліотечний блог, мережева спільнота, віртуальне співтовариство.

XXI ст. цілком справедливо називають століттям інформації, в основі зростання обсягів якої – безпрецедентний розвиток нових технологій. Робота з інформацією, володіння навичками використання сучасних інформаційних технологій стають пріоритетом у всіх сферах функціонування суспільства. Створення могутніх інформаційних ресурсів, розвинутих комунікаційних зв'язків збільшують внесок у науково-технічні інновації, механізми соціальних, культурних та політичних змін, підготовку спеціалістів у різних сферах діяльності; допомагають організаціям працювати більш ефективно, підвищуючи при цьому конкурентоспроможність та продуктивність, діапазон реалізації соціальних проєктів та їх ефективність; змінюють життя на краще та сприяють подальшому розвитку й формуванню інформаційного суспільства [1, с. 3].

Вітчизняні книгозбірні також працюють та експериментують з новими технологіями, запозичуючи досвід у зарубіжних та провідних українських бібліотек і таким чином стають ближчими до читача. Наприклад, одні пропонують електронні книжки, інші заохочують відвідувачів за допомогою Інтернету. Завдяки упровадженню новітніх технологій значно розширюються коло послуг, які надають бібліотеки, та форми представлення бібліотечних продуктів.

Соціально-комунікаційна ситуація сьогодення має певну низку основних постулатів розвитку, що дають їй поштовх для відкриття нових питань на становлення як науки в цілому. Насамперед це розширення

горизонтів та сучасного інформаційного поля завдяки розвитку можливостей мережі Інтернет; по-друге, незалежність нових мережевих ЗМІ від просторово-часового континууму (що дає можливість користувачеві майже без перешкод бути в курсі новин); по-третє, зростання кількості комунікаторів, процес обміну інформацією переростає у двостороннє спілкування. Наявність багатогранного зв'язку – очевидна, інформація онлайн посідає одне з чільних місць у комунікації [2, с. 91].

Українські науковці роблять значний внесок у розвиток галузі соціальні комунікації та досліджують поняття Інтернету, масової комунікації, блогів та віртуальної площини загалом. Вагомим здобутком у цьому напрямі вважають праці І. Артамонової, В. Буряка, О. Горошко, О. Зернецької, В. Іванова, С. Квіта, В. Різуна та ін. Дослідженням взаємодії бібліотек та соціальних медіа присвячені праці О. Мар'їної, Л. Чуприни, Т. Ярошенко та ін.

Принципово нові можливості для бібліотек надає використання нових соціальних структур з функціонуванням на базі технології Web.2.0, до яких належать віртуальні співтовариства, блогосфера, соціальні мережі (соціальні медіа) тощо.

Треба зазначити, що поняття «соціальні медіа» (англ. social media) сьогодні викликає численні дискусії, суперечливі оцінки та незмінний, зростаючий інтерес дослідників з різних галузей. Його розглядають як:

– багатозначний термін, який використовують для опису нових форм комунікації виробників контенту з його споживачами;

– позначення групи інтернет-додатків, що базуються на ідеологічній і технологічній основі Web 2.0, які уможливають створення й обмін контентом, сформованим користувачами (user-generated content);

– вид мас-медіа, що має ряд переваг над іншими різновидами (оперативність, лабільність, доступність, ємність, інтерактивність) та апелює до певної соціальної спільноти (а не спирається на створений авторитет, як традиційні ЗМІ).

Узагальнюючи тлумачення поняття «соціальні медіа», його можна розглядати як інтерактивне цифрове середовище, контент якого наповнюється самими учасниками комунікації та яке складається з групи вузлів: соціальних об'єктів (об'єднання, організація, індивід тощо) [3].

Досить важливим також є поняття «віртуальне (інтернетне, мережеве) співтовариство» і «мережеве суспільство». Цей термін запропонований соціологом М. Кастельсом. «Віртуальне співтовариство» – це група людей, що використовують мережу для спілкування та взаємодії, а також сукупність зв'язків між ними. Переваги віртуального спілкування очевидні:

його учасники не обмежені географічним місцем розташування; технічні можливості для спілкування вельми широкі; технології, за допомогою яких створюються співтовариства (веб-форуми, блоги, вікі, чати, списки розсилок), прості в установці та використанні; в Інтернеті легше знайти людей зі схожими інтересами та поглядами і, нарешті, психологічно іноді буває простіше почати спілкування опосередковано. Однак взаємини, що складаються таким особливим чином, і взаємодія за допомогою листа, а не вимовлених слів або якихось жестів або дій, накладають свій відбиток на форму й характер віртуальних спільнот. Тому однією з їх характеристик є нестабільність, бо цілі, інтереси та інтереси учасників можуть посилюватися або слабшати. Ще однією характерною рисою віртуальних спільнот є «предметна обмеженість». Спільноти, як правило, створюються навколо одного основного інтересу чи предмета. Зрозуміло, його члени можуть обговорювати й інші теми, не пов'язані безпосередньо з головною метою, – адже за віртуальним учасником з віртуальним ім'ям стоїть реальна людина зі своїми обставинами й проблемами, що є, у свою чергу, членом реального суспільства. Проте часто такі відволікання від основного напрямку призводять до деякої емоційної напруженості та навіть розладу між учасниками. Останнім часом виникає дедалі більше співтовариств, у яких не тільки відбувається обмін інформацією, а й створюється спільними зусиллями щось нове. Прикладом такої взаємодії співробітництва є, наприклад, створення Вікіпедії – віртуальної енциклопедії, віртуальних бібліотек та інші проекти.

Поняття «мережеве суспільство», перш за все, відображає не так процес «технологізації» сучасного суспільства, як якісні зміни його організації, функціонування, цілей, завдань і проблем у зв'язку з використанням нових науково-технологічних ресурсів у глобальному масштабі [4, с. 34–35].

Відомо, що будь-яке людське співтовариство (наприклад, сім'я, народ, творчий колектив, спортивна асоціація, промислове підприємство, кримінальне угруповання, армія, політична партія) складається з людей, об'єднаних спільною ідеєю, метою, інтересами, родом занять, проблемами, місцем проживання, поглядами чи почуттями, а також зв'язками, які існують між ними. Мережеві ж співтовариства (інтернетні або віртуальні), мають у цьому сенсі аналогічну структуру, але повністю незалежні від свого місця проживання. Спрощення технологій та програм, які це забезпечують, дають можливість практично будь-якій людині при мінімальних уміннях і навичках користування брати участь у мережевих спільнотах і навіть організувати своє персональне [4, с. 37].

Останнім часом дедалі активніше на просторах онлайн-осередків з'являються українські бібліотеки, які створюють цікаві інтернет-проекти, взаємодіють між собою та з користувачами, активно запозичуючи досвід зарубіжних колег.

Розвиваючи різні напрями роботи із широкою аудиторією, яка вже представлена в соціальних мережах, бібліотека має можливість оптимізувати свою діяльність. Отже, вони активно застосовують публічні соціальні мережі для організації професійного спілкування та взаємодії з читачами, бібліотечного обслуговування, навчальної діяльності та рекламних заходів, вибираючи найбільш необхідне програмне забезпечення, розвиваючи форми миттєвих відповідей, використовуючи інші засоби інтерактивної комунікації, що наближає їх до користувачів, робить більш релевантними в сучасному інформаційному суспільстві, формує новий імідж бібліотеки, підвищує соціальну активність користувачів за рахунок залучення до створення бібліотечного контенту та ін. [1, с. 55].

Беззаперечним є той факт, що вже сьогодні соціальні сервіси розширюють професійні контакти, заохочують пошук нового стилю й пріоритетів, творчої волі, ідей співробітництва та їхньої реалізації у бібліотечній галузі, формують позитивний імідж книгозбірень, допомагають закріпити кредит довіри до них у користувачів та інших учасників інформаційного суспільства, стимулюють останніх стати партнерами в розвитку бібліотек.

Сьогодні вже доволі широко бібліотеки представлені в соціальних медіа, зокрема у блогах. Адже блог є одним з найбільш популярних видів соціальних медіа. Блоги як перші взірці соціальних медіа почали з'являтися наприкінці 90-х років у вигляді щоденників і персональних сторінок спеціалістів з інформаційних технологій (ІТ) та веб-дизайну, які володіли навичками та інструментами розробки веб-сайтів.

Термін *web-log* (у перекладі з англійської веб-журнал) був запропонований у грудні 1997 р. Й. Бартером [5]. Блог (скорочено від *web-log*) – веб-сторінка, записи в якій відтворюються у зворотному хронологічному порядку. Типовий блог комбінує в собі текст, зображення й гіперлінки з іншими блогами, веб-сторінками та іншими ЗМІ, що мають відношення до теми запису.

Можливість залишити для читачів онлайн-коментарі – важлива частина блогів. Більшість блогів переважно текстові, хоча іноді в них може робитися акцент на фотографії (*photoblog*), малюнках (*sketchblog*), відео (*vlog*), музиці (*MP3 blog*) або звуку (*podcasting*).

Автор [2, с. 7] зазначає, що в межах блогосфери немає цензури,

що сприяє блокуванню негативних потоків інформаційного поля, яке потрапляє до широких мас користувачів мережі Інтернету. Кожен блогер, залежно від власного рівня вимог до тієї інформації, яку він використовує, відфільтровує її, забезпечує таким чином само цензуру інформації.

Блогам властиві інформаційні потоки, постійне розширення інформаційного поля. Формується комунікаційний простір як кожного окремого блогера, так і блогосфери загалом.

Проте блоги не є об'єктивними. Одна з притаманних блогам рис – суб'єктивність, тобто думки не відділені від фактів, як і описуються автором, текст блогів емоційний. Також блоги не проходять жодного моніторингу, адже відсутній процес відбору та класифікації інформації. Хоча такий моніторинг може проводити кожен окремий блогер, відбираючи той потік інформації, ті тексти, що становлять для комунікантів певну інформаційну цінність.

Спілкування за допомогою блогів відносять до онлайн діяльності. Онлайн інформаційна діяльність – це будь-який процес, що використовує інформаційні технології для надання інформаційних мережевих продуктів споживачеві [6].

Бібліотечні блоги дають можливість просувати інформаційні продукти й послуги, стають популярним інструментом поширення інформації з питань бібліотекознавства, розвитку інформаційно-бібліотечних технологій. Серед таких українських ресурсів можна виокремити:

- «Бібліотечний гопак» (<http://bibliote4.nuj-gopak.blogspot.com>);
- «Пан бібліотекар» – блог про бібліотечну справу та інформаційні технології (<http://panbibliotekar.blogspot.com>);
- «Бібліотечний автобан» (http://bibliote4.nuj-autoban.blogspot.com/2011/12/blog-post_14.html);
- «Могілянська Бібліотекарка» – цікавинки зі світу бібліотек та бібліотечних технологій, ресурсів, сервісів, ідей від Тетяни Ярошенко (<http://kmalibrary.blogspot.com>);
- «Творчість та інновації в українських бібліотеках» – блог Української бібліотечної асоціації та Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні (<http://libinnovate.wordpress.com>);
- «Бібліотека без бар'єрів» – блог Центру з обслуговування людей зі спеціальними потребами Херсонської обласної бібліотеки (<http://om222.blogspot.com>);
- «Слово молодих» – блог Долинської ЦРБ (<http://biblio-dcrb.blogspot.com>);

- «Неофіційний вісник ОУНБ ім. Д. І. Чижевського» – блог Кіровоградської ОУНБ (<http://blog.library.kr.ua>);
- «У світі прекрасного» – блог Тернопільської обласної бібліотеки для молоді (відділ мистецтв) (<http://ylibedu.blogspot.com>);
- «Блог Тульчинської ЦРБ» (<http://tulchlb.blogspot.com>);
- «Блог Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олеса Гончара» (<http://www.blog.lib.kherson.ua>);
- «Веб-спілкування, нетикет» – блог Державної бібліотеки України для юнацтва (м. Київ) (<http://netiquette4uth.blogspot.com>);
- BIBLIOMISTOK – «Блог Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва» (<http://blog.library.vn.ua>) та багато інших [7].

На сторінка бібліотечних блогів представлена та обговорюється різноманітна інформація, зокрема щодо інноваційних підходів у роботі бібліотек та можливостей надання новітніх послуг; досвід трансформації бібліотек та нові бібліотечні проекти; бібліотечна реклама та виставкова діяльність; цікаві факти та дискусійні питання (наприклад, проблематика щодо авторського права, законодавчі акти, відкритий доступ до наукових публікацій та ін.). Деякі блоги, зокрема блог Української бібліотечної асоціації «Доступ громадян до офіційної інформації: роль бібліотек» (<http://govinfolibrary.wordpress.com/>) пропонує до уваги читачів також різноманітні бібліотечні продукти, у тому числі видання Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національної юридичної бібліотеки (НЮБ) та Фонду Президентів України (ФПУ) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. А саме:

Видання НЮБ та СІАЗ:

- Громадська думка про правотворення. Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу правової електронної інформації;
- Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності. Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів.

Видання Фонду Президентів України:

- Науково-інформаційні ресурси про президентів та інститут президентства,
- Україна у відгуках зарубіжної преси,
- Інститут президентства в системі сучасних міжнародних відносин.

Даний ресурс надає можливість перенаправлення на сторінки Facebook та Twitter, тобто поширення (shares) даних інформаційно-аналітичних продуктів.

Спільноти СІАЗ, НЮБ та ФПУ створено в соціальних мережах Facebook та «ВКонтакте», на сторінках яких також є можливість для

ознайомлення з даними інформаційно-аналітичними продуктами: <https://www.facebook.com/siazua>, <https://www.facebook.com/pages/Фонд-Президентів-України/433300530069764>, <https://www.facebook.com/nllofua>, <http://vk.com/public.phpsiaz> та ін.

Також у соціальних мережах «ВКонтакте» та Facebook спільнота СІАЗ пропонує для ознайомлення та запрошує до обговорення випуски додатків до журналу «Україна: події, факти, коментарі» інформаційно-аналітичних бюлетенів «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки», «Резонанс», «Шляхи розвитку української науки».

Застосування соціальних технологій у стратегії інноваційного бібліотечного розвитку вже має більше прибічників, ніж супротивників. На думку ряду експертів, зростання зв'язків у соціальних мережах у найближчому майбутньому буде приводити до об'єднання людей у глобальні спільноти за інтересами, хобі, політичними й соціальними поглядами, захопленнями, що приведе до формування та активної діяльності глобальних віртуальних організацій. Вони відкриють нові можливості для вивчення взаємодії людей і організацій, що дають змогу, у тому числі, задовольняти потреби цільових сегментів і встановлювати більш тісні контакти з ними на якісно новому рівні [1, с. 56]. Отже, таку перспективу бібліотечній спільноті ігнорувати та втрачати не варто.

Список використаних джерел

1. Редькина Н. С. Стратегическое развитие информационных технологий в библиотеке / Н. С. Редькина ; Федер. гос. бюджет. учреждение науки «Гос. публич. науч.-техн. б-ка» Сиб. отд-ния Рос. акад. наук. – Новосибирск : ГПНТБ СО РАН, 2012. – 222 с. : рис., табл. – Бібліогр.: с. 185–206.
2. Досенко А. К. Електронні щоденники як одиниці соціальних комунікацій : монографія / А. К. Досенко. – К. : КиМУ, 2012. – 201 с. – Бібліогр.: с. 168–182.
3. Мар'їна О. Бібліотеки та соціальні медіа: технологія взаємодії / О. Мар'їна // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 8. – С. 19–20.
4. Человек и новые информационные технологии: завтра начинается сегодня. – СПб. : Речь. – 2007. – 320 с.
5. Блог [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Блог>. – Загл. с экрана.
6. Артамонова І. М. Блог як публічна авто комунікація / І. М. Артамонова // Держава та регіони. Серія соціальні комунікації. – 2010. – № 2. – С. 5–9.

7. *Чуприна Л. А.* Оперативна інформація в соціальних мережах: особливості обігу та використання бібліотеками / Л. А. Чуприна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2012. – Вип. 33. – С. 507–523.